

רישום אזרחות או התחסנות כתנאי למפגשים משפחתיים

חוצי גבולות בעידן הקורונה

מאת

דפנה הקר*

Esti Zanetti
9 בדצמבר 2021

אתם יודעים מה זה אושר? אושר זה התמונות למטה. הבת שלי ביחד עם האחיינית שלי, מבלות ונהינות להן יחד בלונה-פארק, בפעם האחרונה שהבת שלי ואני היינו בישראל - אוקטובר 2019. בכל פעם שטסנו לבקר את המשפחה בארץ, הן לא עזבו אחת את השניה, כל הזמן היו יחד, אפילו ישנו יחד בחדר של האחיינית, אכלו יחד, שיחקו יחד, הכל ביחד! בחודש הבא האחיינית שלי חוגגת בת מצווה, בת מצווה שאנחנו לא נזכה לחגוג איתה לצערי הרב. ולמה זה? בגלל שמדינת ישראל החליטה שהבת שלי לא טובה מספיק כדי להכנס לארץ ולבקר את המשפחה, ככה כמו שהיא עם הדרכון האמריקאי שלה (איתו היא נכנסה כל הפעמים הקודמות בלי כל בעיה). מכריחים אותה להרשם כאזרחית ישראלית ולהוציא דרכון ישראלי, אזרחות במדינה שהיא לא נולדה בה, לא חיה בה, ולא תחיה בה לעולם. אני ואבא של הבת שלי התגרשנו לפני 4.5 שנים והוא לא מעורב כמעט בכלל בחיים שלה, אבל למרות זאת יש חוקים בארה"ב אותם צריך ליישם ואם עוברים עליהם אז יהיה בלאגן בבתי משפט. אבא שלה לא ישראלי ולא יהודי, הוא לא מוכן שהילדה תהיה אזרחית ישראלית מחשש שאעביר אותה לגור שם (מה שלא יקרה בחיים). בקונסוליות הישראליות אומרים "את לא צריכה לספר לאבא שלה כלום, תוציאי לה דרכון ישראלי ותרשמי אותה בלי שהוא ידע, תגידי לו אחרי שכבר יהיה לך כרטיס טיסה", הם כנראה שכחו שאנחנו לא חיים בישראל, אנחנו חיים בארה"ב ובמדינה בה אני חיה החוק אומר ששני ההורים מחוייבים להסכים ולחתום על הוצאת דרכון לילדים, אחרת יהיה בלאגן וזאת תחשב חטיפה. כבר שנתיים+ שלא ראינו את המשפחה, המשפחה היחידה שיש לנו (המשפחה של הגרוש שלי לא בקשר איתנו כמעט בכלל), לא ראינו את האחיינית שכבר מגיעה לגיל בת מצווה, לא ראינו את האחיינית הקטן שכבר אוטוטו יהיה בן 3, לא ראינו אחיינית חדשה בת חצי שנה, לא ראינו את אחי ואחותי, לא ראינו את ההורים שלי, סבא וסבתא של הבת שלי שמתגעגעים אליה בטירוף, ולא ראינו את סבתא שלי שחוגגת 92 מחר ומשבר לה הלב מגעגועים והיא נורא דואגת שלא תוכל לראות אותנו יותר, עד שכבר לא תהיה איתנו, כואב לי, כואב לי לשמוע את סבתא שלי אומרת כמה היא עצובה ודואגת שלא תוכל לראות אותנו יותר, כואב לי שהבת שלי כבר לא מסוגלת אפילו לדבר עם המשפחה בוואטסאפ או בטלפון בגלל שהיא מתגעגעת אליהם יותר מדי ורוצה כל כך להיות איתם פיזית, כואב לי שממשלת ישראל החליטה שלהפריד בין משפחות, משפחות שתרמו כל כך הרבה למדינת ישראל, זה לגיטימי למרות שבני אדם נפגעים עד עמקי נשמתם מהחלטה הזאת. אז איילת שקד - Ayelet Shaked ונפתלי בנט - Naftali Bennett עד מתי? מתי תפסיקו להתעלל בנו ובמשפחות שלנו ותפנימו שהחוק הזה משנות קום המדינה כבר לא עובד וכנראה גם לא יעבוד על הרבה מאוד מהמשפחות?? נמאס לנו, משבר לנו, הילדים שלנו יגדלו לשנוא את מדינת ישראל, שנאה עמוקה כי אתם פגעתם בהם אישית, מנעתם מהם לראות ולחבק את סבא וסבתא ואת בני הדודים והדודים שלהם, והם לא ישכחו לכם את זה בחיים שלהם! שחררו אותנו, תנו לנו לראות את המשפחות, תעזרו לנו לפני שיהיה מאוחר מדי!

* פרופ' מן המניין, הפקולטה למשפטים והתוכנית ללימודי נשים ומגדר, אוניברסיטת תל-אביב. dafna@tauex.tau.ac.il. מאמר זה הוא חלק ממחקר רחב יריעה שאני עורכת בימים אלה על השלכות רגולצית הקורונה על משפחות טרנסלאומיות (ISF 542/21). אני לא נוהגת להתערב בשדה המחקר במהלך המחקר, אך אני חורגת ממנהגי לאור דחיפות העניין והפגיעה החמורה בבני ובנות משפחות טרנסלאומיות של אזרחי ישראל. אני מודה למיכל זאבי ולניצן רחמיילביץ' על עזרתן במחקר ולקרן הלאומית למדע על תמיכתה הנדיבה. אני מודה גם לשירה מלכה, נמרוד ארז ושני ריכטר, האדמיניסטרטור של דפי הפייסבוק שנחקרו, לעו"ד בתיא זקס המייצגת את המשפחות על המידע המשפטי, ולאסתי זנטי על הניכונות לשתף את הפוסט שכתבה. תמונות הילדות המופיעות בפוסט המקורי הושמטו לשמירה על פרטיותן.

אזכור מוצע: דפנה הקר "רישום אזרחות או התחסנות כתנאי למפגשים משפחתיים חוצי גבולות בעידן הקורונה" פורום עיוני משפט (תגובות משפט) מו (15.2.2022) <https://www.taulawreview.sites.tau.ac.il/tguvit-hacker>

את הפוסט הזה כתבה אסתי זנטי, לאחר שגילתה שהיא נדרשת לרשום את בתה כאזרחית ישראלית, כתנאי לביקור אצל קרובי משפחתה בישראל. אסתי לא לבד. להערכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, חיים כיום בחו"ל בין 566 ל-604 אלף אזרחים ישראלים, לא כולל הילדים שנולדו להם.¹ מאות, ואולי אף אלפים מהם מצאו את עצמם במהלך משבר הקורונה מנועי ביקורים משפחתיים בישראל, בשל סירוב המדינה להכניס את ילדיהם ללא התחייבות לרישומם כאזרחי ישראל.

משבר הקורונה מחייב רגולציה מהירה ומסתגלת.² רגולציה כזו צריכה לשאוף להגנה על שלום הציבור תוך מזעור הפגיעה בזכויות אדם ונזקים נוספים. מטבע הדברים, ובמיוחד בתנאי אי הוודאות הקיימים לאורך המשבר, נעשות טעויות בתום לב באיזון הראוי, שלרוב מתבהרות בדיעבד. בה בעת, נדמה כי המשבר זימן למדינות לאום פתח להחמרה נוספת במנגנון הפיקוח על הגבולות, שהחלה עוד בתחילת המילניום השלישי.³ החמרה זו מלווה, פעמים רבות, בפגיעה בזכויות אדם בשם אינטרסים לאומיים ואחרים. פגיעה זו כוללת פגיעה בזכות לחיי משפחה של משפחות גבולבליות (globofbordered), המקיימות את עצמן ביותר ממדינה אחת.⁴ זה המצב במקרה הנדון כאן, כאשר המדינה הקימה לתחייה חוק שלא נאכף שנים רבות, ומפעילה בעזרתו לחץ על הורים ישראלים החיים בחו"ל לרשום את ילדיהם כאזרחי ישראל, באופן שלא ניתן להצדקה בשם בריאות הציבור.

בדברים המובאים כאן, אסקור את השתלשלות העניינים המשפטית, ואטען כי יש להפסיק את ההתעמרות במשפחות הגבולבליות של אזרחי ישראל, ולבטל את רישום האזרחות כתנאי למפגשים משפחתיים. גם הדרישה להתחסנות, שהחליפה לאחרונה את הדרישה לרישום אזרחות, אך לא ניתנת ליישום במקרים רבים, צריכה להפסיק להיות תנאי לביקורים משפחתיים של ילדים בישראל, וראוי שתומר בדרישות סבירות הנדרשות להגנה על בריאות הציבור.

¹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה **שנתון סטטיסטי לישראל 2021** 25 (2022).
² היבול האקדמי אודות משבר הקורונה כמעט בלתי נתפס, וגם בזירה המשפטית כבר יש רבים שהספיקו לפרסם מאמרים על היבטים שונים של "דיני קורונה". ראו, למשל, Dave Cowan & Ann Mumford (Eds.) *Pandemic Legalities* (Uni. Of Werner Gephart (Ed.) In the Realm of Corona Normativities (Vittorio Klostermann GmbH, ; Birmingham, 2021) 2020). ראו, גם Joel Grogan & Alice Donald, *Routledge Handbook of Law and the COVID-19 Pandemic* (Routledge, forthcoming 2022).
³ מנגנוני הפיקוח על גבולות של מדינות לאום שפותחו בשני העשורים האחרונים, הם חסרי תקדים היסטורי, ונובעים, בין היתר מהחשש מטרור לאחר הפיגוע במגדלי התאומים, וחשש מ"זרים" נוכח גלי הגירה ופליטים. ראו DAPHNA HACKER, *LEGALIZED FAMILIES IN THE ERA OF BORDERED GLOBALIZATION* 28 (2017).
⁴ על המושג משפחות גבולבליות, ראו, שם, עמ' 51-52.

החוק מתעורר לתחייה

חוק האזרחות קובע כי "אלה יהיו, מיום לידתם, אזרחים ישראלים מכוח לידה: [...] (2) מי שנולד מחוץ לישראל כשאביו או אמו היו אזרחים ישראלים – [...] (ג) מכח התאזרחות".⁵ כלומר, החוק מעניק אזרחות ישראלית לילדים של ישראלים שנולדו בחו"ל, אך ההכרה בה כרוכה בהליך רישום במרשם האוכלוסין.⁶ חוק מרשם האוכלוסין מחייב כל אזרחי ישראל שנולד לו ילד בחו"ל, לדווח לפקיד הרישום על הולדת הילד בתוך 30 ימים, בדומה לחובה המוטלת על אזרחים החיים בישראל.⁷ לבסוף, חוק הדרכונים מחייב אזרחי ישראל להציג את דרכונו הישראלי בעת שהוא נכנס אל ישראל ויוצא ממנה, גם אם הוא מחזיק בדרכון זר.⁸ עד למשבר הקורונה, מדינת ישראל לא אכפה את חובת הדיווח לרשם האוכלוסין ואת חובת הצגת הדרכון הישראלי, ואפשרה לילדים של ישראלים החיים בחו"ל, שאינם אזרחים, להיכנס לישראל, ולצאת ממנה, עם דרכונם הזר.⁹

החל מפברואר 2020, החל שר הפנים דאז אריה דרעי לפרסם רצף הנחיות המגבילות את היציאה והכניסה דרך גבולות ישראל, מכח סמכותו לפי חוק הכניסה לישראל.¹⁰ זאת, לאחר ששר הבריאות דאז יעקב ליצמן הכריז כי מחלת הקורונה היא מחלה מידבקת, וכי נשקפת בעטיה סכנה חמורה לבריאות הציבור,¹¹ ובסמוך להכרזת מצב חירום המאפשר תקנות שעת חירום.¹² בין היתר, ב-18.3.20, החליט שר הפנים כי לא תותר עוד כלל כניסת אזרחים זרים, למעט מי שמרכזו חייו בישראל.¹³ למחרת, רשות האוכלוסין פרסמה הבהרה כי הכניסה תתאפשר לבני זוג לישראלים ולילדים של ישראלים, באמצעות הגשת בקשה דיגיטלית לנציגות הישראלית במדינה שבה האזרח הזר שוהה.¹⁴ כשלושה חודשים לאחר מכן, ההנחיות

⁵ ס' 40(2) לחוק האזרחות, התשי"ב-1952, ס"ח 95.

⁶ בג"ץ 4879/21 רונן פסטס ואח' נ' שרת הפנים, פסק 17-14 (נבו) 02.12.2021 (להלן: עניין פסטס).

⁷ ס' 1(ג) ו-11 לחוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965, ס"ח 466.

⁸ חוק הדרכונים, התשי"ב-1952, ס"ח 102.

⁹ עניין פסטס, לעיל ה"ש 6, בפס' 7.

¹⁰ חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952, ס"ח 111.

¹¹ פקודת בריאות העם מס' 40 לשנת 1940, ע"ר תוס' 1, 1065; צו בריאות העם (שינוי רשימת מחלות מידבקות שבתוספת לפקודה), התשי"ף-2020, ק"ת 8334.

¹² בין מרץ ליוני 2020 השתמשה הממשלה בסמכותה להתקין תקנות שעת חירום "על בסיס כמעט יומיומי", ובסך הכל התקינה 38 תקנות, שרבות מהן אף תוקנו מספר פעמים. ראו מכתב מהצוות המשפטי לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת, לחברי הוועדה הזמנית לענייני חוץ וביטחון, בעניין דיון בבקשת הממשלה לשוב ולהכריז על מצב חירום (9.5.2021). ביולי 2020 נחקק חוק סמכויות מיוחדות להתמודדות עם נגיף הקורונה החדש (הוראת שעה), תשי"ף-2020, ס"ח 2832, המוסיף את המושג "מצב חירום בשל נגיף הקורונה". בפברואר 2021 נוסף לחוק סעיף 7א, המאפשר לממשלה להתקין תקנות המגבילות את האפשרות לצאת ולהיכנס לישראל ומקים ועדת חריגים. ראו: חוק סמכויות מיוחדות להתמודדות עם נגיף הקורונה החדש (הוראת שעה) (תיקון מס' 6), התשפ"א-2021, ס"ח 2901.

¹³ רשות האוכלוסין וההגירה "רשות האוכלוסין: בעקבות המלצות משרד הבריאות - החל מהיום לא תתאפשר עוד כניסת זרים לישראל גם אם הוכיחו אפשרות לשהות בבידוד" (הודעת דוברות) 18.3.2020 (<https://did.li/vFnTY>).

¹⁴ רשות האוכלוסין וההגירה "תימנע רק כניסת תיירים וזרים שמרכזו חייהם בישראל" (הודעת דוברות) 19.3.2020 (<https://did.li/SzE5q>) [הטעות במקור].

החמירו את מצבם של בני משפחה של ישראלים החיים בחו"ל. בן זוג זר הורשה להגיש בקשה חריגה לכניסה לישראל, לו ולילדיו הלא-ישראלים, רק אם הנישואים לאזרח הישראלי רשומים במרשם האוכלוסין הישראלי, ורק אם בן הזוג הזר ביקר בישראל בשלוש השנים שקדמו לבקשה. זאת, בעוד שסטודנטים זרים, אברכים, אומנים, ספורטאים, וחולים המגיעים לצורך "תיירות מרפא", יכלו להגיש בקשת כניסה ללא תנאי זיקה לישראל.¹⁵

בשלב זה התחילה התארגנות של משפחות גבולבליות נגד רגולציית הקורונה,¹⁶ והן פנו ביולי 2020 לרשויות בישראל בטענה, בין היתר, לפגיעה בזכות לחיי משפחה.¹⁷ לאחר הפניה, ועוד באותו החודש, ההנחיות הוגמשו וכללו גם ידועים בציבור.¹⁸ בנוסף, נקבע כי במקרים של ילדים להורים שאחד ההורים הוא אזרח ישראלי **החי בארץ** וההורה השני הוא זר החי בחו"ל, והילדים חיים בחו"ל ובעלי דרכון זר, תאושר כניסת הילד לביקור ההורה הישראלי לאחר הצגת תעודת הלידה מקורית ומאומתת כדין (חותמת אפוסטיל),¹⁹ המוכיחה את הקשר לאזרח הישראלי, כמו גם חתימת ההורה הזר בפני הקונסול על מכתב הסכמה המאשר את נסיעת הקטין לישראל. כמו כן, על ההורה הישראלי לטפל ברישום הילד תוך 90 יום ממועד הכניסה לישראל.²⁰ כך, נוצרה לראשונה זיקה בין הזכות של ילד של אזרח ישראלי להיכנס לישראל לבין החובה לאזרח אותו, והוקמו לתחייה סעיפי מרשם האוכלוסין הרדומים.

¹⁵ מכיוון שהעמוד הרשמי שבו מפורסמות ההנחיות של רשות האוכלוסין וההגירה מתעדכן מעת לעת, לא ניתן למצוא ברחבי המרשתת את הפרסום המקורי של הנחיות רשות האוכלוסין וההגירה. על כן, התבססנו כאן על מקורות אחרים: בג"ץ 5682/20 **הלית קוביצקי ואח' נ' שר הפנים**, פס' 19 (נבו 9.9.2020); ראו גם מכתב מעו"ד גבי לסקי, ב"כ קבוצת "משפחות רוצות להתאחד", לאריה דרעי, שר הפנים, בעניין הרחבת החריגים המאפשרים לבני משפחה של ישראלים להיכנס לישראל בזמן הגבלות הקורונה (1.7.2020). <https://did.li/yFnTY>.

¹⁶ הקבוצה המובילה בישראל את המאבק היא "משפחות רוצות להתאחד", שהוקמה במאי 2020 וחברים בה כ-3,000 חברים: <https://did.li/VzE5q>. קבוצה זו היא חלק מתנועת מחאה גלובלית, שעיקר פעילותה מתרחש במרחב הווירטואלי תחת האשטאגים **loveisnottourism**. מדינות רבות מקשות על בני משפחות גבולבליות להתאחד מאז פרוץ המגפה, ואחת הבולטות שבהן היא אוסטרליה. ראו, למשל, המאבק של הקבוצה **Parents are Immediate Family**: <https://did.li/iuVfT>. הקבוצות הישראליות הפעילות בהקשר של המאבק למען כניסת ילדים של ישראלים, מוזכרות בה"ש 29 להלן.

¹⁷ מכתב של עו"ד גבי לסקי, לעיל ה"ש 15.
¹⁸ משרד התיירות, "מדיניות הכניסה לישראל בתקופת הקורונה" (הודעת דוברות 14.7.2020) <https://did.li/WzE5q>; ראו גם משפחות רוצות להתאחד – **We want to meet each other** פוסט **פייסבוק** (12.7.2020) https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=132106808544251&id=104112008010398.

¹⁹ אפוסטיל הוא אימות רשמי של מסמך ציבורי על-ידי המדינה שבה הופק אותו מסמך.
²⁰ תינוקות עד גיל שנה הוחרגו, במקרים של ביקור לצורך חתונה או בר/בת מצווה של בן משפחה ישראלי מדרגה ראשונה. ראו, העמוד המעודכן של מדיניות הכניסה לישראל בתקופת הקורונה לתאריך 28.7.2020 באמצעות אתר 'ארכיון האינטרנט': https://web.archive.org/web/20200731142844/https://www.gov.il/he/departments/news/border_closing_coron **avirus_14062020**. בהנחיות אלו גם הוזכרו לראשונה סבים וסבתות, שהורשו להיכנס לישראל לרגל הולדת, בר/בת מצווה, או חתונה של נכד/ה, גם אם אינם אזרחי ישראל.

בחודש מאי 2021, פורסמו "הקלות בכניסה לישראל לאזרחים ישראלים החיים בחו"ל וטרם השלימו את רישום ילדיהם במרשם האוכלוסין". על-פיהן, "לא תתאפשר כניסה לישראל של קטינים שנולדו להורים ישראלים ואשר זכאים לאזרחות ישראלית ללא רישום במרשם האוכלוסין ובאמצעות דרכוניהם הזרים". עוד נכתב בהנחיות כי "בהתחשב בהיקף הפניות הגדול", הוחלט על-ידי רשות האוכלוסין וההגירה, בתאום משרד החוץ ובאישור משרד הפנים, להסתפק בהתחלת הליך הרישום, ולאפשר את כניסת הילדים עם דרכונם הזר גם אם ההליך טרם הושלם. בנוסף, נקבע כי הורים המבקשים להתחיל את הליך הרישום נדרשים להמציא הוכחה כי האם הרשומה בתעודת הלידה היא האם היולדת ("ראיה לפרי בטן"), בנוסף לתעודת הלידה; ומקרה שמדובר באב ישראלי, גם ראיות לטיב הקשר שלו עם האם טרם הכניסה להריון.²¹ כך, מצאו עצמם הורים ישראלים לילדים שנולדו וחיים בחו"ל, לראשונה, תחת לחץ להתחייב לרשום את ילדיהם כאזרחים ישראלים, כתנאי לכניסה לישראל ולמפגש עם משפחתם החיה בארץ.

ניסיון לעמוד על המוטיבציות של שר הפנים דאז דרעי ושל רשות האוכלוסין וההגירה להחיות את חובת רישום האזרחות של ילדים של ישראלים החיים בחו"ל, דורש מחקר נוסף. פרשנות אפשרית אחת היא כי הרגולטור בקש להכיר בחריגים לכלל האוסר כניסה של זרים בשל הקורונה, כדי לאפשר כניסה במקרים מתאימים, אך נמצא מתמיר את מצבם של ילדי הישראלים, במקום להיטיב עמם. פרשנות אפשרית אחרת היא שהרגולטור בחר לנצל את המשבר כדי לאלץ כמה שיותר ישראלים החיים בחו"ל לרשום את ילדיהם כאזרחי ישראל.

המאבק ותוצאותיו המוגבלות עד כה

נכון למועד כתיבת שורות אלה, המשפחות הגבולבליות פנו לבית המשפט העליון שלוש פעמים.²² בעתירה הראשונה, העותרים (שכללו בני משפחה ונפגעי רגולציה אחרים), התמקדו באפליה, בין היתר של בני

²¹ עניין פסטס, לעיל הי"ש 6, בפס' 4 ו-17. ראו, גם, רשות האוכלוסין וההגירה "למידע על הקלות בכניסה לישראל לאזרחים ישראלים החיים בחו"ל וטרם השלימו את רישום ילדיהם במרשם האוכלוסין" <https://did.li/yWylC> (להלן, "הקלות כניסה").

²² עתירה נוספת, קודמת לשלוש העתירות אותן אציג, הוגשה בטענה לאפליית בני משפחה לא ישראלים על-ידי עותר שאינו נוגע אישית לדבר. ראו, בג"ץ 5593/20 ראובן בילט נ' פרופ' רוני גמזו, פרויקטור הקורונה (נבו 12.8.2020). העתירה נדחתה על הסף.

משפחה חסרי אזרחות ישראלית שלא הורשו להיכנס, בהשוואה לאזרחים זרים שהורשו. העתירה נדחתה בשל עילות סף, כמו גם בשל היעדר עילה.²³ העתירה השנייה התמקדה בבני זוג של ישראלים שאינם נשואים ואף לא עונים להגדרה של ידועים בציבור שלא הורשו להיכנס לישראל. גם העתירה הזו נדחתה, לאור הצהרת הרשויות על הנכונות להגמיש את הכללים במקרים "מורכבים".²⁴

העתירה שהביאה לפתחו של בית המשפט העליון באופן ישיר את שאלת הזכות של ילדים של ישראלים החיים בחו"ל להיכנס לישראל, הוגשה בחודש יולי 2021.²⁵ העותרים טענו שיש לאפשר לילדים להיכנס לישראל כפי שמתאפשר לאזרחים, מכיוון שהם אזרחים ישראלים מלידה, שאזרחותם אינה תלויה ברישום; וכי יש לאפשר את כניסתם באמצעות הדרכון הזר ללא תנאי לרישום האזרחות.²⁶ בית המשפט העליון דחה גם את העתירה הזו בדצמבר 2021, לאור הצהרות המשיבים - שרת הפנים, שר החוץ ורשות האוכלוסין וההגירה. באשר לילדים מחוסנים או מחלימים, בית המשפט הסתפק בהצהרה כי המדינה לא תמנע כניסה של ילדים שעומדים בקריטריונים של מי שאינם אזרחי ישראל, באמצעות דרכונם הזר. באשר לילדים לא מחוסנים או מחלימים, בית המשפט העליון הסתפק בהצהרה כי המדינה תדרוש רק התחייבות להשלים את הליך הרישום, ותבחן טענות פרטניות לגבי קשיים להשלמת ההליך, לרבות "מניעה אובייקטיבית". זאת, תוך חזקה שהרשויות יטפלו בבקשות לגבי קשיים בהשלמת הרישום ב"יעילות, ברגישות ובמקצועיות", והשארת "שערי מערכת המשפט הישראלית פתוחים" ב"מקרים מתאימים".²⁷

נכון להיום, ישנן שלוש קבוצות של ילדים של ישראלים המבקשים להיכנס לישראל: (1) ילדים שהוריהם התחייבו להשלים, או השלימו, את הליך רישום אזרחותם הישראלית, ללא קשר למשבר הקורונה, או בעקבות התנאי שהוצב בפניהם - רשאים להיכנס לישראל בין אם הם מחוסנים/מחלימים ובין אם לאו; (2) ילדים לא אזרחים, שהם מחוסנים/מחלימים - שלא הורשו להיכנס לפני העתירה, ועתה אמורים להיות מסוגלים להיכנס עם דרכונם הזר; (3) ילדים לא אזרחים ולא מחוסנים - אינם רשאים להיכנס.²⁸

²³ בג"ץ 5682/20 הלית קוביצקי ואח' נ' שר הפנים (נבו 9.9.2020).

²⁴ בג"ץ 5628/20 פליאה קטנר נ' משרד הפנים (נבו 14.9.2020).

²⁵ עניין פסטס, לעיל ה"ש 6.

²⁶ כתב העתירה בעניין פסטס, לעיל ה"ש 6 (12.7.2021).

²⁷ עניין פסטס, לעיל ה"ש 6, פסי' 11 ו-13.

²⁸ רשות האוכלוסין וההגירה "מדיניות כניסת זרים לישראל בתקופת הקורונה" (הודעת דוברות 2.2.2022) <https://did.li/sdKNf>; "הקלות כניסה", לעיל ה"ש 21.

מאות פוסטים שעלו בחודשים האחרונים בשני דפי הפייסבוק שהקימו הורים ישראלים המבקשים לבקר עם ילדיהם הלא-ישראלים בישראל,²⁹ חושפים את מגוון הנסיבות שבגינן רגולציית הקורונה חיבלה, וממשיכה לחבל, בזכות לחיי משפחה שלהם, של ילדיהם, ושל הוריהם החיים בישראל. ראשית, ובקשר לקבוצה 1, הורים שנכנעים לדרישת ההתחייבות לרשום את ילדיהם כאזרחי ישראל כתנאי לבקר את המשפחה בישראל, מדווחים על **מכשולים בירוקרטיים קשים**, לרבות בקשר לדרישת הוכחת "פרי בטן". דרישה זו רוככה לאחרונה, אך רק לגבי ילדים ששני הוריהם ישראלים, והחיים בחו"ל למעלה מחמש שנים.³⁰ הורים שנעזרו בפונדקאות והורים מאמצים מדווחים על קשיים מיוחדים בהקשר זה. שנית, ובקשר לקבוצה 2, יש משפחות שלא יכולות להיכנס עם הדרכון הזר של הילד, מכיוון שאין חיסונים לילדים צעירים במדינת המוצא, או בגלל התנגדות ההורים, או אחד מהם (לרבות בן זוג לשעבר), למתן החיסון. שלישית, ובקשר לקבוצה 3, ישנם הורים ישראלים שלא רוצים, או לא יכולים, לרשום את ילדיהם כאזרחי ישראל. במיוחד בולטת התנגדותו של ההורה הלא ישראלי לרישום האזרחות הישראלית, וחוסר האונים של ההורה הישראלי בכלל, ובמקרים השכיחים שבהם ההורים גרושים בפרט. קושי נוסף עולה במקרים שבהם הילדים חיים במדינה שאוסרת על החזקת דרכון נוסף.

ישנם חברי כנסת שלא נותרו אדישים למצוקת הישראלים המבקשים להגיע לביקור עם ילדיהם. באופן אבסורדי, הם ביקשו להקשות על קבלת האזרחות הישראלית של ילדי ישראלים הגרים בחו"ל, כדי להקל על האפשרות בשימוש בדרכון הזר. כך, ח"כ ישראל אייכלר הגיש הצעת חוק שמתנה את האזרחות מלידה של ילדים של ישראלים החיים בחו"ל, המוקנת להם כיום בחוק, בהצהרה של ההורים בדבר רצון לאזרוח הילדים. זאת, לדבריו, מכיוון ש"מדינה ריבונית אינה צריכה לכפות אזרחות על מי שאינו גר בה."³¹ גם ח"כ מוסי רז ניסח הצעת חוק, שלא הונחה על שולחן הכנסת, במטרה להקל על אזרחים ישראלים לוותר על האזרחות של ילדם. בדברי ההסבר נטען כי כיום ישראלי יכול לוותר על אזרחות ילדו, רק לאחר שרשם את הילד כאזרח. מכאן, שכדי שהורים ישראלים יוכלו להיכנס עם ילדם לישראל בעזרת

²⁹ ישראלים בחו"ל - אישור כניסת ילדים ללא דרכון - העוצמה לשנות, קבוצה פרטית המונה כ-6000 חברים: <https://www.facebook.com/groups/303004477845062>; - Reunite and join Our Families in Israel ילדי ישראלים בחו"ל, קבוצה ציבורית המונה כ-500 חברים: <https://www.facebook.com/groups/1286153068564270>. המחקר של שני הדפים הללו אושר על-ידי אדמיניט של שניהם, ובכפוף לתנאי ועדת האתיקה האוניברסיטאית.

³⁰ הקלות ברישום ילדים של ישראלים שנולדו בחו"ל" (הודעת דוברות 2.12.2021). <https://did.li/ouVft>.
³¹ הצעת חוק האזרחות (תיקון - אזרחות לצאצא אזרחי המתגורר מחוץ לישראל), התשפ"א-2021, פ/1344/24.

דרכון זר, יש להקל עליהם את הוויתור על האזרחות הישראלית מלכתחילה.³² אין דוגמא טובה יותר לאמרה הידועה לפיה - hard cases (may) make bad law.

בתחילת שנת 2022, פנה שר התפוצות נחמן שי לשרת הפנים איילת שקד בבקשה לשנות את הנוהל שהקים לתחיה "חוק משנת 1952 שלא נאכף מעולם", ויצר "אבסורד" שבו זרים חסרי כל זיקה לישראל רשאים להיכנס, בעוד שישראלים לא יכולים לבוא עם ילדיהם. לדבריו: "חובתנו כממשלה לעצור באופן מידי את תחושת הכעס, הניכור והבלבול השוררים בקרב ישראלים בארה"ב ובמקומות אחרים בעולם. אסור לנו לסגור להם הדלת, זהו הבית שלהם".³³ לאחרונה, ולקראת חג הפסח, קרא שר התיירות להקל על כניסתם של ילדים לא מחוסנים.³⁴ אכן, משיחות עם מנהיגי המחאה, הם רואים בחג המתקרב שעת מבחן לנכונות המדינה לאפשר להם, ולילדיהם, להיכנס לישראל למפגש המשפחתי המיוחל. כך, **בעוד שבקרב קובעי המדיניות המצדדים בדרישת האזרח, או המתנגדים לה, בולטים האינטרסים הלאומיים, שלא לומר לאומניים, אני מצטרפת לדגש של בני המשפחות הגבולבליות, שלא בא לידי ביטוי מספק בעתירתם, וטוענת כי הזכות לחיי משפחה צריכה להיות ליבת המאבק והרגולציה הראויה.**

כפי שעולה מהפוסטים הרבים בדפי הפייסבוק של הישראלים המבקשים להגיע לישראל במהלך המגפה, המניע המרכזי הוא ביקור אצל קרובי משפחה, ובפרט **סבא וסבתא**. חשיבות הקשר המשפחתי מצדיקה אישור כניסה להורים ישראלים שיש להם משפחה מדרגה ראשונה בישראל, ושל בני זוגם וילדיהם, בין אם בני הזוג והילדים ישראלים ובין אם לאו. גם את דרישת החיסון יש להמיר בדרישה של בדיקה שלילית, או לכל היותר בידוד קצר ובדיקה נוספת. זאת, לאור הזכות המעוגנת במשפט הישראלי ובמשפט הבינלאומי למשפחה,³⁵ לאור חשיבות הקשר בין נכדים להורי ההורים,³⁶ לאור משמעות חלוף "זמן ילד", כמו גם "זמן זקנה",³⁷ ולאור חשיבות הפגת הבדידות של זקנים וזקנות שהועצמה מאד בתקופת המגפה.³⁸

³² הצעת חוק האזרחות (תיקון) – ויתור על אזרחותו של קטין שנולד מחוץ לישראל וכניסה לישראל עם דרכון זר), התשפ"א-2021, פ/24.

³³ מכתב מד"ר נחמן שי, שר התפוצות, לאיילת שקד, שרת הפנים, בעניין רישום של ילדים לאזרחים ישראלים (10.1.2022). <https://did.li/CWylC>

³⁴ ראו, שמעון יעיש, "הבידוד לילדים בחזרה לארץ יבוטל!", ישראל היום (6.2.22),

<https://www.israelhayom.co.il/travel/article/7832917>

³⁵ על הזכות לחיי משפחה, ועל מגבלותיה במשפט הלאומי והבינלאומי כיום, ראו, HACKER, לעיל ה"ש 3, בפרק 5.

³⁶ ישראל דורון וגליה לינצ'יץ "זכות העמידה של סבים וסבתות לקשר עם נכדיהם" **משפחה במשפט** ב 147 (2009).

³⁷ Daphna Hacker, *Elder Law and Its Justifications: A Hybrid Vision Inspired by Family Law*, 21(1)

THEORETICAL INQUIRIES IN L. 25, 51-52 (2020).

³⁸ כרמל שלו דו"ח **בנושא זכויות האדם של זקנים בזמן קורונה** (זולת – לשוויון וזכויות אדם 2020).

אני מקווה שרשות האוכלוסין וההגירה, שרת הפנים והכנסת יתעשתו בקרוב, ויוציאו הנחיות, תקנות ושינויי חקיקה עם פתרונות לטווח הקצר ולטווח הארוך. ושאם יתמהמהו, תוגש עתירה לבית המשפט העליון שליבתה הזכות לחיי משפחה של אזרחי ישראל החיים כאן ושל בני משפחותיהם החיים בחו"ל, שתזמין את שופטי בית המשפט העליון לשים סוף לעוול המתמשך והמיותר. יש לבטל את הכפייה שנוצרה במהלך משבר הקורונה על הורים ישראלים החיים בחו"ל להתחייב לרשום את ילדיהם כאזרחי ישראל כתנאי למימוש הזכות של הילדים, ושל קרובי משפחה בישראל, להיפגש. זאת, מבלי לפגוע בזכותם של הילדים להירשם כאזרחי ישראל, אם יבחרו בכך, בהגיעם לגיל 18, כל עוד מדינת ישראל מבקשת לשמר את הזכות לאזרחות מלידה של ילדים הנולדים לישראלים בחו"ל.